

ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਬੁਲਾਹਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ

(16:9-15)

ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਮਝ ਨਾ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਪੌਲਸ ਦੇ ਤ੍ਰੋਆਸ ਤੋਂ ਫਿੱਲਿਪੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਐਨਾ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਕਿਉਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਆਖਦੇ, ‘‘ਅਖੀਰ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਯੂਰੋਪ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ!’’ ਉਹ ਲੁਦੀਆ ਨੂੰ ‘‘ਯੂਰੋਪ ਵਿਚ ਪੌਲਸ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਮਸੀਹੀ’’ ਦੱਸਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ‘‘ਫਿਰ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਪੌਲਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਰੋਮੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਨਿੱਕਲ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੀ ਤਾਂ ਗਏ ਸਨ!’’ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਸ਼ਕ ਕਰਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਯੂਰੋਪ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਵੀ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਯੂਰੋਪ ਦੇ ਨਾਂਅ ਨਾਲ ਜਾਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ,¹ ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉੱਤੇਜਨਾ ਕੀ ਸੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਏਸ਼ੀਆ ਜਾਂ ਯੂਰੋਪ ਦਾ ਨਾਂਅ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂਅ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।² ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਉਹ ਫ਼ਰਕ-ਫ਼ਰਕ ਸਨ। ਮੈਂ ਤੁਰਕੀ (ਜਿੱਥੇ ਤ੍ਰੋਆਸ ਦੇ ਖੰਡਰ ਹਨ) ਤੋਂ ਯੂਨਾਨ ਤਕ ਗਿਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਭਿਅਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਫ਼ਰਕ ਹੈ। ਪੌਲਸ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮਕਦੂਨੀਆ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਬੁਲਾਹਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਕੇ, ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਇਕ ਨਵਾਂ ਖੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ।³

ਇਹ ਪਾਠ ਮਕਦੂਨੀਆ ਜਾਣ ਲਈ ਸੱਦੇ ਜਾਣ ਤੇ ਪੌਲਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਅਤੇ ਹੁਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਸੱਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਜਵਾਬ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚੋਂ ਵੇਖਣਾ

ਪਿਛਲੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਪੌਲਸ, ਸੀਲਾਸ ਅਤੇ ਤਿਮੋਥਿਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਰੋਮੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਪਰ ਖੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਬਿਥੂਨੀਆ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਖੁਦਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ। ਪੁੱਠੇ ਪੈਰੀ ਮੁੜਨ ਤਕ, ਉਹ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੀ ਜਾ ਸਕੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਜਾਂਦਿਆਂ, ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਉਹ ਤ੍ਰੋਆਸ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਕੰਢੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਆਏ। ਕੰਢੇ ਤੇ ਖਲੋ ਕੇ ਏਜੀਅਨ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਖੂਬਰ ਸੂਰਤ ਨੀਲੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ, ਯਕੀਨਨ ਹੀ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਉੱਥੇ ਕਿਉਂ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਖੁਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।⁴

ਇਕ ਬੁਲਾਹਟ (16: 9, 10)

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਹੈਰਾਨੀ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ ਸੀ। ‘‘ਅਤੇ ਪੌਲਸ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ⁵ ਇਕ ਦਰਸ਼ਣ⁶ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਮਕਦੂਨੀ ਮਨੁੱਖ⁷ ਖੜਾ ਉਹਦੀ ਸਿੰਨਤ ਕਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਾਰ ਮਕਦੂਨੀਆ ਵਿਚ ਉਤਰ ਕੇ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ’’ (ਆਇਤ 9)। ਮਕਦੂਨੀਆ ਉੱਤਰੀ ਯੂਨਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਕਦੂਨ ਦੇ ਫਿਲਿੱਪ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਿਕੰਦਰ ਮਹਾਨ ਨੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮਕਦੂਨੀਆ ਤ੍ਰੋਆਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਏਜੀਅਨ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਉੱਪਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।⁸

ਪੌਲਸ ਪੂਰਬ ਵਾਸੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਇੰਜੀਲ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਉਹਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ:

(1) ਪੌਲਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬਿਥੂਨੀਆ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਸਨ। ਪੂਰਬ ਐਨਾ ਵੱਡਾ ਇਲਾਕਾ ਸੀ ਕਿ ਪੌਲਸ ਉੱਥੇ ਕਈ ਸਾਲ ਤਕ, ਸਗੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। (2) ਪ੍ਰਭੂ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਪੌਲਸ ਸਿਰਫ਼ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੀ ਨਿੱਕਲਿਆ ਸੀ। (3) ਤ੍ਰੋਆਸ ਦੇ ਕੰਢੇ ਖਲੋ ਕੇ, ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੀ ਪੌਲਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਵੱਲੋਂ ਦਰਸ਼ਣ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਏਜੀਅਨ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸਭਿਅਤਾ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਲਿਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਲਿਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਦਰਸ਼ਣ ਮਿਲਣ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਪੌਲਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਵਿਚ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਮਝ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਖੁਦਾ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਸੀ, ‘‘ਜਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਦਰਸ਼ਣ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਅਸਾਂ ਮਕਦੂਨੀਆ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਅਸਾਂ ਪੱਕ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਸੁਣਾਈਏ’’⁹ (ਆਇਤ 10)। ਜਿਵੇਂ ਪਿਛਲੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ‘‘ਅਸੀਂ’’ ਅਤੇ ‘‘ਅਸਾਂ’’ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੈਦ ਲੂਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਸ਼ਨ ਟੀਮ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ।

ਦਰਸ਼ਣ ਵਿਚ ਮਕਦੂਨੀ ਆਦਮੀ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਐਨਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ‘‘ਇਸ ਪਾਰ ਉੱਤਰ ਕੇ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ।’’ ਪਰ ਪੌਲਸ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ‘‘ਖੁਦਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਸੁਣਾਈਏ।’’ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਲੀਸੀਆ ਕੋਲ ਬੜੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਮਦਦ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਵੰਡਣ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ! ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ, ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ

ਭਲਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (ਗਲਾਤੀਆਂ 6:10), ਪਰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਾਸ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੋ (ਅਫ਼ਸੀਆਂ 3:10, 11, 21; ਮੱਤੀ 28:18-20)।

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਹ ਤ੍ਰੋਆਸ ਤੋਂ ਮਕਦੂਨੀਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਜਹਾਜ਼ ਲੱਭਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਜਹਾਜ਼ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਜਦ ਕੋਈ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਬੁਲਾਹਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖ਼ੁਦਾ ਆਪ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬਰਕਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਚੁਣੌਤੀ (16:11, 12ਓ)

11 ਅਤੇ 12 ਆਇਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਫ਼ਰ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ। ‘‘ਤਾਂ ਤ੍ਰੋਆਸ ਤੋਂ ਜਹਾਜ਼ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸਿਧੋ ਸੁਮਤ੍ਰਾਕੇ ਨੂੰ ਆਏ’’ (ਆਇਤ 11ਓ)। ਸੁਮਤ੍ਰਾਕੇ ਤ੍ਰੋਆਸ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਟਾਪੂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਸੁਮਤ੍ਰਾਕੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੰਗਰ ਪਾਏ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕਿ ‘‘ਸਿਧੋ’’ ਆ ਸਕੇ, ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕ ਰਹੀ ਸੀ।¹⁰ ਖ਼ੁਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਛੇਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਵੇਖਣਾ ਸੌਖਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤ੍ਰੋਆਸ ਤੋਂ ਮਕਦੂਨੀਆ ਦੇ 150 ਮੀਲ (240 ਕਿਲੋਮੀਟਰ) ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਦੋ ਦਿਨ ਹੀ ਲੱਗੇ ਸਨ, ਪਰ ਮਨੁੱਖੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਹ (ਜਾਂ ਇਹਦੇ ਵਰਗਾ) ਸਫ਼ਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਪੂਰਬੀ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਭੇਜ ਰਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ।

ਪੌਲਸ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀ ‘‘ਅਗਲੇ ਭਲਕ ਨਿਆਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਆਏ’’¹¹ (ਆਇਤ 11ਅ)। ਨਿਆਪੁਲਿਸ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਦੀ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ 9-10 ਮੀਲ (15 ਕੁ ਕਿਲੋਮੀਟਰ) ਦੂਰ ਸੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਸੀ। ਇਗਨੇਸ਼ਿਅਨ ਦਾ ਰਾਹ ਨਿਆਪੁਲਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਰੋਮੀ ਰਾਹ ਦੇ ਨਾਂਅ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ,¹² ਜੋ ਅਦਰੀਆ ਸਮੁੰਦਰ¹³ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨਿਆਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਬਾਈਜ਼ੈਂਟਿਉਮ ਤਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।¹⁴ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਨੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਾਹ ਤੇ ਫਿਲਿੱਪੋ ਦੇ ਪੱਛਮ-ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਜਾਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਢਿੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।¹⁵ ਉਹ ਨਿਆਪੁਲਿਸ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਈ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਦੇ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕੇ ਵੱਲ ਗਏ ਹੋਣਗੇ (ਆਇਤ 12ਓ)।

ਦਰਸ਼ਣ ਵਿਚ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਐਨਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ‘‘ਆ, ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ,’’ ਫਿਰ ਪੌਲਸ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਬਜਾਏ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਗਏ? ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਸਨ। ਮਕਦੂਨੀਆ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਪਹਿਲਾ ਜਹਾਜ਼ ਨਿਆਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਮਕਦੂਨੀਆ ਇਗਨੇਸ਼ਿਅਨ ਰਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਆਪੁਲਿਸ ਦੇ ਪੱਛਮ ਤਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮੰਨਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸ਼ਾਹੀ ਰਾਹ ਤੋਂ ਮਕਦੂਨੀਆ ਦੇ ਪਾਰ ਜਾ ਕੇ, ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਬਖ਼ਰੀ ਸੁਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਣਾਈ ਵੀ।

ਫਿਲਿਪੋ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ। ਲੂਕਾ ਨੇ ਫਿਲਿਪੋ ਨੂੰ ‘ਮਕਦੂਨੀਆ ਦੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਰੋਮੀਆਂ ਦੀ ਬਸਤੀ’ (ਆਇਤ 12ੳ) ਕਿਹਾ। ਵਿਦਵਾਨ ‘ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰ’ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੇ ਅਰਥ ਤੇ ਇਕਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਮਕਦੂਨੀਆ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਥੱਸਲੁਨੀਕੇ ਪੂਰੇ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦਾ ਮਤਲਬ ਉਸ ਤਹਿਸੀਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਵਚ ਫਿਲਿਪੋ ਨਗਰ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਐਂਫਿਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਮੁਕਾਬਲਤਮ ਲੂਕਾ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਐਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਫਿਲਿਪੋ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਖਾਸ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ।¹⁶

ਸਾਡੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ‘ਰੋਮੀ ਬਸਤੀ’¹⁷ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਬਹੁਤਾ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਛੇ ਸ਼ਹਿਰ ਰੋਮੀ ਬਸਤੀਆਂ¹⁸ ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾਮਜਦ ਸਿਰਫ ਫਿਲਿਪੋ ਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਪੌਲਸ ਨੂੰ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮਕਦੂਨੀਆ ਆਉਣ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਮੁੱਖ ਪਹੇਲੀ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ।

ਰੋਮੀ ਬਸਤੀ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ਆਪ ਹਕੂਮਤ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਜ਼ੀਆ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਅਸਲ ‘ਚ ਰੋਮੀ ਬਸਤੀ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ ਉੱਤੇ ਰੋਮ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਵਸਾਉਣਾ ਸੀ (ਆਇਤ 21)।¹⁹ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਰੋਮੀ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦੇ, ਯੂਨਾਨੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲਾਤੀਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਦੇ, ਰੋਮੀ ਰਸਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਪੱਕੇ ਦੇਸ਼ਭਗਤ ਸਨ (ਆਇਤਾਂ 20, 21)। ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਰੋਮੀ ਬਸਤੀ ਰੋਮ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਰੋਮੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਸੀ।²⁰ ਫਿਲਿਪੋ ਵਿਚ ਪੌਲਸ ਨੂੰ ਰੋਮੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਵਿਚ ਇਵੇਂ ਡੋਬਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ।²¹

ਇਸ ਪੂਰੇ ਰੋਮੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਪੌਲਸ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰੋਮ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਸੁਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਪਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੌਲਸ ਕਈ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਇੰਜੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਉੱਥੋਂ ਵਚਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੂਜੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੀ। ਵਿਚ ਜਿਹੇ ਉਹਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਰੋਮ ਵਿਚ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਸੌ ਮੀਲ ਤਕ ਫੈਲਾਉਣ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗੀ ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਚ ਫਿਲਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਰੋਮ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ (ਰੋਮੀਆਂ 1:9-13; 15:22-29)। ਸ਼ਾਇਦ ਰੋਮ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਉਹਨੂੰ ਫਿਲਿਪੋ ਵਿਚ ਹੀ ਆਇਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਖੁਦਾ ਇਸੇ ਲਈ ਉਹਨੂੰ ਉੱਥੇ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਕਦੂਨੀਆ ਦੀ ਬੁਲਾਹਟ ਇੱਕੋ ਰੋਮੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਬੁਲਾਹਟ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧਕੇ ਹੈ; ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਾਪ ਵਿਚ ਗੁਆਚੇ ਹੋਏ ਸੰਸਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਦਦ ਲਈ ਪੁਕਾਰ ਸੀ!

ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਵੇਖੋ ਕਿ ਪੌਲਸ, ਸੀਲਾਸ, ਲੂਕਾ ਅਤੇ ਤਿਮੋਥਿਉਸ ਇਗਨੇਸ਼ਿਅਸ ਰਾਹ ‘ਚੋਂ ਦੀ ਫਿਲਿਪੋ ਵਿਚ ਆਏ। ਉਸ ਰੋਮੀ ਬਸਤੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਚੁਣੌਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਇਸ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ ਕਿ ਖੁਦਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚ ਫਿਲਿਪੋ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣਾ ਪੂਰੇ ਰੋਮੀ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤਾ ਚੁਣੌਤੀ ਭਰਿਆ ਸੀ!

ਮਨ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ (16: 12ਅ-15)

ਆਇਤ 12 ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਇਹ ਦਾਸ ਫਿਲਿੱਪੋ ਵਿਚ ‘‘ਕਈ ਦਿਨ ਰਹੇ।’’ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਂ ਕਿੰਨਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੌਰਾਨ ਪੌਲੁਸ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਕਲੀਸੀਆ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਈ ਜੋ ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਪਸੰਦੀਦਾ ਬਣ ਗਈ, ਉਹ ਮੰਡਲੀ ਜਿਹਦੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਨੇੜੇ ਸਮਝਦਾ ਸੀ।²²

ਮੰਡਲੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਫਿਲਿੱਪੋ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਭਵਨ ਨਹੀਂ ਸੀ।²³ ਇਸ ਲਈ ਪੌਲੁਸ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਭਵਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਰਦਾ ਸੀ।²⁴ ਪਹਿਲਾ ਸੱਬਤ ਦਾ ਦਿਨ ਆਉਣ ਤੇ, ਲੂਕਾ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ‘‘... ਫਾਟਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉੱਤੇ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਅਸਾਂ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਥਾਨ ਹੋਵੇਗਾ’’ (ਆਇਤ 13ੳ)। ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦੌਰਾਨ ਜਦ ਯਹੂਦੀ ਲੋਕ ਹੈਕਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਦਰਿਆ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਸਮੀ ਧੋਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਦੁਆ ਲਈ ਨੇੜੇ ਦੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ (ਜ਼ਬੂਰ 137: 1; ਅਜ਼ਰਾ 8: 15, 21)। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਫਾਟਕਾਂ ਤੋਂ ਮੀਲ ਕੁ ਪੱਛਮ ਵੱਲ, ਫਿਲਿੱਪੋ ਦੇ ਨੇੜੇ ਗੈਂਗਾਈਟਸ ਦਰਿਆ ਸੀ।²⁵ ਪੌਲੁਸ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀ ਇਹ ਵੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੇ ਖੁਦਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਪਾਸੇ ਚਲੇ ਗਏ।²⁶

ਦਰਿਆ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਜੋ ਉੱਥੇ ਬੰਦਗੀ ਲਈ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।²⁷ ਲੂਕਾ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਯਹੂਦੀ ਔਰਤਾਂ ਸਨ, ਯਹੂਦੀ ਮੁਰੀਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ ਜਾਂ ਖੁਦਾ ਦਾ ਖੌਫ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੈਰਕੌਮ ਔਰਤਾਂ ਸਨ; ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦਾ ਦਾ ਖੌਫ਼ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਣ।²⁸ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਏ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲੂਕਾ ਨੇ ਐਨਾ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ‘‘[ਅਸੀਂ] ਬੈਠ ਕੇ²⁹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੀਵੀਆਂ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ’’ (ਆਇਤ 13ਅ)।³⁰ ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮਕਦੂਨੀਆ ਤੋਂ ਆਏ ਆਦਮੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਦਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਸਨ।

ਖੁਦਾ ਦਾ ਖੌਫ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਫਿਲਿੱਪੋ ਦੀ ਕਲੀਸੀਆ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਹਰ ਨੁੱਕਰ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ਦਾ ਖੌਫ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਕਰਕੇ ਸੈਂਕੜੇ ਮੰਡਲੀਆਂ ਕਾਇਮ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਮੰਡਲੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਮੰਡਲੀ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਹਮਾਇਤ ਦੇ ਬਗ਼ੈਰ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਟਿਕ ਪਾਈ ਹੋਵੇ। ਖੁਦਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਮੁਤਾਬਕ, ਔਰਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਪੁਲਪਟ ਭਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹਮਾਇਤ ਨੂੰ ਘਟ ਨਾ ਸਮਝੋ!

ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ‘‘ਲੁਦੀਆ³¹ ਨਾਮੇ ਬੁਆਤੀਰਾ ਨਗਰ ਦੀ ਇਕ ਤੀਵੀਂ ਕਿਰਮਿਚ³² ਵੇਚਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੀ ਭਗਤਣ’’ (ਆਇਤ 14ੳ) ਸੀ। ਲੁਦੀਆ ਇਕ ਵਪਾਰੀ ਔਰਤ³³ ਸੀ ਜੋ ਬੁਆਤੀਰਾ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸਮਾਨ ਵੇਚਣ ਆਈ ਸੀ। ਬੁਆਤੀਰਾ ਏਜੀਅਨ

ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਰ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਰੋਮੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ³⁴ (ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬੁਆਤੀਰਾ ਏਸ਼ੀਆ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਥਾਂ ਬਣਿਆ [ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਪੋਥੀ 1: 11; 2: 18-29])। ਇਹ ਵਿਅੰਗ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਨੂੰ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਮਿਲਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਫਿਲਿੱਪੋ ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਵੱਲੋਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਖ਼ਸ ਏਸ਼ੀਆ ਤੋਂ ਹੀ ਸੀ।

ਲੁਦੀਆ ‘‘ਕਿਰਮਚ ਵੇਚਣ ਵਾਲੀ’’ ਸੀ। ਕਿਰਮਚੀ ਰੰਗ ਸਿੱਪੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਲਾਪਤਾ ਕਿਸਮ³⁵ ਤੋਂ ਤੁਬਕਾ ਤੁਬਕਾ ਕਰਕੇ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਲੋਕ ਹੀ ‘‘ਕਿਰਮਚ’’ ਪਾਉਣ ਦਾ ਖ਼ਰਚ ਝੱਲ ਸਕਦੇ ਸਨ (ਲੂਕਾ 16: 19)। ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ ਲੁਦੀਆ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਘਰ³⁶ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ ਵੀ ਹੋਣਗੇ (ਆਇਤ 15), ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਬਰਕਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਅਹਿਮ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ‘‘ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੀ ਭਗਤਣ’’³⁷ ਸੀ। ਸਾਫ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹਦੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਾਲ ਬੰਦਗੀ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਵੱਧ ਸੀ। ਫਿਲਿੱਪੋ ਵਿਚ ਸੱਬਤ ਧਾਰਮਕ ਛੁੱਟੀ ਦਾ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਦੂਜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਦਿਨਾਰ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਦਿਨ ਸੀ।³⁸ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਲੁਦੀਆ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ ਬੰਦ ਕਰਕੇ³⁹ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ।

ਪਰ ਲੁਦੀਆ ਬਾਰੇ ਬੇਹੱਦ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੁਦੀਆ ‘‘ਧਰਮੀ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਖੌਫ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ’’ ਕੁਰਨੇਲਿਉਸ ਦਾ ਇਸਤਰੀਲਿੰਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਤਰਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ‘‘ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸੱਭੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੋ ਸੁਣੀਏ’’ (10: 22, 33)। ਲੂਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ‘‘ਸੁਣਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉੱਤੇ ਚਿੱਤ ਲਾਵੇ’’⁴⁰ (ਆਇਤ 14ਅ)।

‘‘ਉਹਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ’’ ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਰੁਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੁਦੀਆ ਦੀ ਮਨਬਦਲੀ ਲਈ ਇਹ ਵਾਕਾਸ਼ ਸੱਚਮੁੱਚ ਨਿਰਾਲਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨਬਦਲੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਇਜ਼ਹਾਰ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ?

ਕੈਲਵਿਨਵਾਦੀ⁴¹ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਲੀਸੀਆ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਪਾਪੀ ਦੇ ਦਿਲ ਉੱਤੇ ‘‘ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਕਾਰਜ’’ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ‘‘ਸਾਬਤ’’ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਤ 14 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਪਾਪ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ,⁴² ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਉਹਦੇ ਦਿਲ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਮੋਅਜਜ਼ਾ ਕਰਨ ਤਕ, ਉਹ ਇੰਜੀਲ ਦੀ ਬੁਲਾਹਟ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਕਿ ਲੁਦੀਆ ਦਾ ਮਨ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਗੱਲ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ⁴³ ਸੁਣ ਸਕਦੀ ਸੀ; ਇਸ ਭਾਗ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੈਲਵਿਨਵਾਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਪੁੱਛਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਇਜ਼ਹਾਰ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ?

ਲੂਕਾ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਆਮ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਨੇ ਕੁਝ ਕੀਤਾ, ਜਦ ਕਿ ਅਸਲ 'ਚ ਉਹਨੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ, ਪੌਲਸ ਅਤੇ ਬਰਨਬਾਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਅੰਤਾਕੀਆ ਦੀ ਕਲੀਸੀਆ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ 'ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਵਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪਰਾਈਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਲਈ ਨਿਹਚਾ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ' (14:29)⁴⁴ ਪਹਿਲਾਂ 'ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਵਰ ਨੇ ... ਕੀ ਕੀਤਾ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿਓ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ: 'ਸਾਡੇ ਨਾਲ' ਹੋ ਕੇ। ਖੁਦਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੈਰ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਸੀਹੀ ਬਣਾਇਆ ਪਰ ਉਹਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਪੌਲਸ ਅਤੇ ਬਰਨਬਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ।⁴⁵

ਬਾਈਬਲ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਨੇ ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਲੁਦੀਆ ਦਾ ਮਨ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਸੀ: 'ਸੁਣਦੀ ਸੀ ... ਕਿ ਪੌਲਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉੱਤੇ ਚਿੱਤ ਲਾਵੇ' (ਆਇਤ 14ਅ)। ਮਕਦੂਨੀਆ ਦੀ ਬੁਲਾਹਟ ਨਾਲ ਲੁਦੀਆ ਦੀ ਮਨਬਦਲੀ ਦਾ ਉਹੀ ਮਕਸਦ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਵਿਚ ਖੋਜੇ ਦੀ ਮਨਬਦਲੀ ਅਤੇ ਕੁਰਨੇਲਿਉਸ ਦੀ ਮਨਬਦਲੀ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦਰਸ਼ਣ ਨਾਲ ਜੋ ਹੋਇਆ ਸੀ: ਇਸ ਨੇ ਪਾਪੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ (ਰੋਮੀਆਂ 1:16, 22; 10:13-17; ਅਫਸੀਆਂ 6:17; ਇਬਰਾਨੀਆਂ 4:12; ਯਾਕੂਬ 1:21)⁴⁶ ਆਰ. ਸੀ. ਐਚ. ਲੈਂਸਕੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, 'ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਹੱਥ ਜਿਹਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ, ਵਚਨ ਹੀ ਹੈ। ... ਅਤੇ ਜਦ ਅਸੀਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।'⁴⁷ ਖੁਦਾ ਨੇ ਲੁਦੀਆ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਹ ਦੂਜੇ ਸਭ ਪਾਪੀਆਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨਬਦਲੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਦ ਉਹ ਵਚਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਜਾਂ ਸੁਣਦੇ ਹਨ। 'ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਵਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ' (10:34)। ਲੁਦੀਆ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਬਿਲਕੁਲ ਉਵੇਂ ਹੋਈ ਜਿਵੇਂ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੋਈ ਭਾਵ ਉਸ ਨੇ ਵਚਨ ਸੁਣਿਆ, ਅਤੇ ਵਚਨ ਨੇ ਉਹਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਛੂਹਿਆ (ਵੇਖੋ 2:37), ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਬਾਅਦ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ।

ਅਜੇ ਵੀ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਲੂਕਾ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿ ਵਚਨ ਨੇ ਲੁਦੀਆ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿਉਂ ਚੁਣਿਆ ਕਿ 'ਉਹਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।' ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ 'ਚ ਲੂਕਾ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ਦਾ ਹੱਥ ਵੇਖਿਆ ਭਾਵ ਖੁਦਾ ਹੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏਸ਼ੀਆ ਜਾਂ ਬਿਬੂਨੀਆ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਸੀ, ਖੁਦਾ ਹੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁੱਠਾਸ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਖੁਦਾ ਦੇ ਹੀ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਾਲ ਦਰਿਆ ਕੰਢੇ ਵਚਨ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਤਮਾ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਲੁਦੀਆ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪੌਲਸ, ਸੀਲਾਸ, ਲੂਕਾ ਜਾਂ ਤਿਮੋਥਿਉਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਸਾਰੀ ਵਡਿਆਈ ਸਿਰਫ਼ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ! ਇਹ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੂਟਾ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਖੁਦਾ ਹੀ ਹੈ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 3:6; KJV)!

ਜਦ ਲੁਦੀਆ ਦਾ ਮਨ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ 'ਪੌਲਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉੱਤੇ ਚਿੱਤ'

ਲਾਇਆ (ਆਇਤ 14ਅ)। ਆਇਤ 15 ਧਿਆਨ ਦੁਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੇ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਔਰਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਉਹਦੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਹੀ ਸਨ, ਜੋ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਆਦਿ ਹੋਣ। ਡੁਬੋਏ ਜਾਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਕੋਲ ਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲੈਣ ਲਈ ਉਹ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ।⁴⁸

ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਲੁਦੀਆ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਬਪਤਿਸਮੇ ਦੇ ਕਈ ਚਿਤਰਣ ਵੇਖਦਾ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਯਕੀਨਨ ਹੀ ਨਜ਼ਾਰਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸ਼ਾਂਤ ਦਰਿਆ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰੀਆਂ ਚਰਾਂਦਾਂ ਨਾਲ ਢੱਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਗੈਂਗਾਈਟਸ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਖੜੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਘੱਟ ਚੌੜਾ, ਡੂੰਘਾ, ਤੇਜ਼ ਵਹਾਅ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਾਲਾ⁴⁹ ਦਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਮੋਟੇ ਮੋਟੇ ਦਰੱਖਤ ਲਹਿਲਹਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ‘ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਸਣੇ’ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਚਾਰ ‘ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਬਪਤਿਸਮੇ’ ਮਿਲਦੇ ਹਨ: ਕੁਰਨੇਲਿਉਸ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ (10:24, 48), ਲੁਦੀਆ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ (16:15), ਫ਼ਿਲਿੱਪ ਦੇ ਦਰੋਗਾ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਘਰਾਣੇ (16:31-34) ਅਤੇ ਇਸਤੀਫ਼ਾਨ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਘਰਾਣੇ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 1:16; ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 18:8 ਵੀ ਵੇਖੋ)। ਇਨ੍ਹਾਂ ‘ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਬਪਤਿਸਮਿਆਂ’ ਨੂੰ ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚੋਂ ਨਵਜੰਮੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬਪਤਿਸਮੇ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ‘ਸਬੂਤ’ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਣਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਚ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਹੋਵੇਗਾ।’ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ, ਬਾਈਬਲ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਟੱਬਰ ਦੇ ਲੋਕ ਐਨੇ ਵੱਡੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵਚਨ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਸਨ (10:33, 43, 44, 46-48; 16:34; 1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 16:15)। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵੱਡੇ ‘ਸਬੂਤ’ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੁਦੀਆ ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਲਾ ਲੁਦੀਆ ਦੇ ਟੱਬਰ ਦਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਵਜੰਮੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਹੋਇਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ: (1) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਲੁਦੀਆ ਸਾਦੀ ਸੁਦਾ ਸੀ।⁵⁰ (2) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸਨ। (3) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਵਜੰਮਿਆ ਵੀ ਸੀ। (4) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਲੂਕਾ ਨੇ ‘ਟੱਬਰ’ ਵਿਚ ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਗ਼ੈਰ ਡੁਬੋਇਆ ਗਿਆ ਜਿਹਦਾ ਹਰ ਥਾਂ ਲੂਕਾ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ (2:37, 38; 8:36-38)। ਮੈਨੂੰ ਚਾਰੇ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦਿਓ ਅਤੇ ਮੈਂ ‘ਸਾਬਤ’ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਉੱਪਰ ਹੈ, ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇੱਧਰ ਹੈ ਉਹ ਉੱਧਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਚਾਂਦ ਹਰਾ ਪਨੀਰ ਹੈ। ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਾਈਬਲ ਆਪ ਗੈਂਗਾਈਟਸ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਵਜੰਮੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਸੀ।

ਲੁਦੀਆ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਆਖਰੀ ਖ਼ਾਸੀਅਤ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਸੀ (ਰੋਮੀਆਂ 12: 13; 1 ਪਤਰਸ 4:9)। ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ‘‘ਅਤੇ ਜਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਸਣੇ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲਿਆ ਤਾਂ ਮਿੰਨਤ ਕਰ ਕੇ ਬੋਲੀ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਨਿਹਚਾਵਾਨ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਣ ਕੇ ਰਹੋ’’ (ਆਇਤ 15ਉ)। ਉਹਦੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪੌਲਸ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਜੁਲੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਮੂਰਤੀਪੂਜਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰਣ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਮਸੀਹੀ ਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰਣ ਨੂੰ ਵੱਧ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਸੀ: ਜੇ ਚਾਰ ਬੰਦੇ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਘਰ ਵਿਚ ਠਹਿਰਣ ਜਿੱਥੇ ਔਰਤਾਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਲੋਕ ਕੀ ਸੋਚਣਗੇ? ਪਰ ਲੁਦੀਆ ਨੇ ‘‘ਨਾਂਹ’’ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨੀ ਸੀ। ਲੂਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ‘‘ਸਾਨੂੰ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਲੈ ਗਈ’’ (ਆਇਤ 15ਅ)। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਪੌਲਸ ਨੇ ਲੁਦੀਆ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ (16:40)।

ਵਚਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ

ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਅੱਧੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਲੈਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕੀ ਕਰੀਏ? ਅਸੀਂ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਈਏ? ਜੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਹਦੇ ਨਾਲ ਕਰੀਏ? ਸਾਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋੜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਅੱਜ ਖ਼ੁਦਾ ਸਾਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹਨੇ ਪੌਲਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਅੱਜ ਵੀ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਚਨ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਬੂਹੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਖੋਫ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੱਦਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ‘‘ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਚਾਲ ਯਹੋਵਾਹ ਵੱਲੋਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ’’ (ਜ਼ਬੂਰ 37:23ਉ; KJV)। ‘‘ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਪਛਾਣ, ਅਤੇ ਉਹ ਤੇਰੇ ਮਾਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰੇਗਾ’’ (ਕਹਾਉਤਾਂ 3:6)। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਵਚਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬ ਦਈਏ:

(1) *ਤਿਆਰ ਰਹੋ।* ਸਾਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ-ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਬੁਲਾਹਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੋ। ਪੌਲਸ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸ਼ਣ ਵੇਖਣ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਲੂਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ‘‘... ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਅਸਾਂ ਮਕਦੂਨੀਆ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਅਸਾਂ ਪੱਕ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ’’ (ਆਇਤ 10)। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਉਹਦੀ ਬੁਲਾਹਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੋ।

(2) *ਲਚੀਲੇ ਬਣੋ।* ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਲਚੀਲੇ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ-ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਹਰ ਮਕਸਦ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਵਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਪੌਲਸ ਨੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ; ਉਹਨੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਉਹਦਾ ਰਾਹ ਫੇਰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਪੌਲਸ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਜਦ ਉਹ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ

ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੌਲਸ ਦੀ ਰਵਾਇਤੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਭਵਨ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕੁਝ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉੱਥੇ ਹੋਣਾ ਕਿਉਂ ਗਏ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਖੁਦਾ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਸਾਫ਼ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹੋਣ। ਤੁਹਾਡੇ ਖ਼ਿਆਲ ਲਚਕਦਾਰ ਹੋਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਖੁਦਾ ਤੁਹਾਡਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗ ਕਾਹਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(3) *ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਬਣੋ*। ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੌਕੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪੌਲਸ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀ ਵੀ ਕਿਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ‘ਜਦ ਤਕ ਖੁਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਥੋਂ ਕੀ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।’ ਪਰ ਉਹ ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਲਈ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ।

(4) *ਹਲੀਮ ਬਣੋ*। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਖੁਦਾ ਦੀ ਬੁਲਾਹਟ ਦਾ ਵਿਹਾਰਕ ਜਵਾਬ ਦਿਆਂਗੇ ਤਾਂ ਖੁਦਾ ਸਾਨੂੰ ਬਰਕਤ ਦੇਵੇਗਾ, ਸਾਨੂੰ ਹਲੀਮ ਬਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਪੌਲਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਖੁਦਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲੋਂ ਫ਼ਰਕ ਸੀ। ਜਦ ਖੁਦਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਵਿਹਾਰਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਖੁਦਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬਰਕਤ ਪਾਈ। ਰੂਹਾਂ ਬਚਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਇੰਜੀਲ ਲਈ ਇਕ ਨਵੇਂ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਔਖਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਐਨਾ ਹਲੀਮ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖੁਦਾ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ, ਉਹਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕੀਏ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇੰਜ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਯਕੀਨ ਮੰਨੋ ਕਿ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਰਕਤ ਦੇਵੇਗਾ!

ਸਾਰ

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦੀ ਬੁਲਾਹਟ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੰਨਣ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਠ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੋ ਖ਼ਾਸ ਬੁਲਾਹਟਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ:

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮਸੀਹੀ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ‘ਮਕਦੂਨੀਆ ਦੀ ਬੁਲਾਹਟ’ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿਓ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੈਂਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਨ ਖੋਲ੍ਹ ਸਕੇ। ਜੇ ਪੁਕਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਆ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ!’ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖੋ: ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਠੰਡਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਸਨ ਜੋ ਇਸ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਸਨ ਕਿ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ। ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੁਦੀਆ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਟੱਬਰ ਵਰਗੇ ਖਰੇ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਮਿਲ ਹੀ ਜਾਣਗੇ ਜੇ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਹਨ।

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮਸੀਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਬੁਲਾਹਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਓ ਭਾਵ ਆਪਣੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਖੁਦਾ ਦੀ ਬੁਲਾਹਟ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਉਹਦੇ ਖਾਸ ਲੋਕ ਬਣ ਜਾਓ! 2 ਥੱਸਲੁਨੀਕੀਆਂ 2: 14 ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸੱਦਦਾ ਹੈ। ਕਲੀਸੀਆ ‘‘ਸੱਦੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ’’⁵¹ ਨਾਲ ਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਲੀਸੀਆ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਜੀਲ ਦੀ ਬੁਲਾਹਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2:38, 41, 47; KJV)। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਲੁਦੀਆ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਟੱਬਰ ਵਾਂਗ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿਓ ਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਖੋਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਲੁਦੀਆ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਟੱਬਰ ਵਾਂਗ ਫੌਰਨ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲਓ।

ਸਰਮਨ ਨੋਟਸ

‘‘ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੇ ਅਸਥਾਨ’’ (ਆਇਤ 13) ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ‘‘ਦੁਆ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ,’’ ‘‘ਬੋਲਣ ਦੀ ਥਾਂ,’’ ‘‘ਸੁਣਨ ਦੀ ਥਾਂ,’’ ‘‘ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਦੀ ਥਾਂ,’’ ‘‘ਪ੍ਰਾਣਚਾਰੀ ਦੀ ਥਾਂ’’ (ਲੁਦੀਆ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼) ਵਰਗੇ ਉਪਭਾਗ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

‘‘ਇਕ ਔਰਤ’’ (ਆਇਤ 14) ਸਿਰਲੇਖ ਵਿਚ ਲੁਦੀਆ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਤੇ ਇਕ ਵਪਾਰੀ ਔਰਤ, ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਔਰਤ, ਸੁਣਨ ਵਾਲੀ ਔਰਤ, ਵਚਨ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਔਰਤ, ਪ੍ਰਾਣਚਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਦਿਓ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਔਰਤਾਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਅਹਿਮ ਹਨ।

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਯੂਰੋਪ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦਾ ਨਾਂਅ ਯੂਰੋਪਾ ਦੀ ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਤੋਂ ਪਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪੁਰਾਣਾ ਨਕਸ਼ਾ (ਬਾਈਬਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਜਾਂ ਬਾਈਬਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ) ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾਂਅ ਆਇਆ ਹੋਵੇ। ²ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ‘‘ਪੂਰਬ’’ ਅਤੇ ‘‘ਪੱਛਮ’’ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਮਹਾਂ ਦੀਪਾਂ ਲਈ ਕਰਾਂਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਯੂਰੋਪ ਦੇ ਨਾਂਅ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ³ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਮਕਦੂਨੀਆ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਰੋਮ ਵਿਚ ਮਸੀਹੀ ਹੋਣ (2: 10), ਪਰ ਪੌਲੁਸ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਮਕਦੂਨੀਆ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਮੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਉਸ ਪੱਛਮੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਤਰਤੀਬਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ⁴ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਖੁਦਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਤ੍ਰੇਆਸ ਵਿਚ ਇੰਜੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ। ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਥੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਤ੍ਰੇਆਸ ਵਿਚ ਇਕ ਮੰਡਲੀ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਈ (20: 6-12; 2 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 2: 12 ਵੀ ਵੇਖੋ)। ⁵ਪੌਲੁਸ ਜਾਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਾਂ ਸੁੱਤਾ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ⁶10: 3 ਅਤੇ *ਟਰੁੱਥ ਫਾਰ ਟੁਡੇ* ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਤਾਬ ‘‘ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ, 2’’ ਵਿਚ ‘‘ਕੰਧਾਂ ਢਹਿਣਾ’’ ਪਾਠ ਵਿਚ ਨੋਟਸ ਵੇਖੋ। ⁷‘‘ਇਕ ਮਕਦੂਨੀ ਮਨੁੱਖ’’ ਅਨੁਵਾਦ ਨੂੰ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਹੈ। ‘‘ਇਕ ਮਨੁੱਖ’’ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਕਈ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ‘‘ਆਦਮੀ’’ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਕੰਦਰ ਮਹਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਪਛਾਣ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ⁸‘‘ਪੌਲੁਸ ਦੀ

ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ' ਵਾਲਾ ਨਕਸ਼ਾ ਵੇਖੋ।⁹ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ ਲੂਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਬਰੀ ਸੁਣਾਈਏ' ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤਕ ਲੂਕਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ (16: 13 ਵਿਚ 'ਅਸੀਂ' ਸ਼ਬਦ ਵੇਖੋ)।¹⁰ ਤ੍ਰੇਆਸ ਤੋਂ ਨਿਆਪੁਲਿਸ ਦੇ ਇਸ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਦੋ ਦਿਨ ਲੱਗੇ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਓਸੇ ਰਸਤੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਦਿਨ ਲੱਗੇ (20:6)।

¹¹'ਨਿਆਪੁਲਿਸ' 'ਨਵਾਂ' (*neos*) ਦੇ ਨਾਲ 'ਨਗਰ' (*polis*) ਲਈ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਨਿਆਪੁਲਿਸ' ਤੋਂ ਭਾਵ 'ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ' ਹੈ। ਅੱਜ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਕਵੱਲਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦਾ ਮਤਲਬ 'ਘੋੜੀ' ਹੈ।¹² ਪੱਥਰ ਦੇ ਇਸ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਾਹੀ ਰਾਹ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਹ ਅੱਜ ਵੀ ਵੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।¹³ ਅਦਰੀਆ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਰ ਹੀ ਇਟਲੀ ਅਤੇ ਰੋਮ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਅੱਪੀਆ ਦਾ ਰਾਹ ਸੀ (28: 15)।¹⁴ ਬਾਈਬੈਂਟਿਉਮ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਾਨਸਟੈਂਟੀਨੋਪਲ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਅੱਜ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਤਾਨਬੁਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।¹⁵ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਿਆਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਪੌਲਸ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੇ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਵਿਚ ਵਚਨ ਨੂੰ ਮਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਆਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਫੈਲ ਜਾਵੇਗਾ।¹⁶ ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੂਕਾ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ 'ਸੂਬੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰ' ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਕਦੂਨੀਆ ਨੂੰ ਚਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੂਰਬ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ।¹⁷ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ 'ਬਸਤੀ' ਹੈ, ਪਰ ਲੂਕਾ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਰੋਮੀ ਬਸਤੀ ਹੀ ਹੈ। 'ਰੋਮੀ ਬਸਤੀ' ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ: ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਨਾਈਡਸ ਦਾ ਇਕ ਪਿੰਡ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ 'ਚਸਮੇ' ਹੈ। (ਕ੍ਰੋਨਾਈਡਸ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਪਿੰਡ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਦੇ ਖੰਡਰਾਂ ਲਾਗੇ ਹੈ)। ਮਕਦੂਨ ਦਾ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਦੂਜਾ ਸੋਨੇ ਦੇ ਪਹਾੜ ਕਰਕੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਣ ਲੱਗਾ। ਉਹਨੇ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਕਿਲ੍ਹਾਬੰਦੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਵਾਂ ਨਾਂ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋਏ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇਕ ਲੜਾਈ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਰੋਮੀ ਗਣਤੰਤਰ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋਇਆ। (ਸ਼ੇਕਸਪੀਅਰ ਨੇ ਇਸ ਲੜਾਈ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ *ਜੂਲੀਅਸ ਸੀਜ਼ਰ* ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ)। ਉੱਥੇ ਉਕਟੋਵੀਅਨ (ਅਗਸਤੁਸ) ਅਤੇ ਐਂਟਨੀ ਨੇ ਜੂਲੀਅਸ ਸੀਜ਼ਰ ਦੇ ਕਾਤਲ ਬਰੂਟਸ ਅਤੇ ਕੈਸਿਊਸ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ। ਅਗਸਤੁਸ ਦੇ ਰਾਜਾ ਬਣਨ ਤੇ (ਲੂਕਾ 2: 1) ਉਹਨੇ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਨੂੰ ਇਕ ਰੋਮੀ ਬਸਤੀ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਵਕਤ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਕੋਲੋਨੀਆ ਜੂਲੀਆ ਅਗਸਤੁਸ ਫ਼ਿਲਿਫੋਂਸੀਉਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਲੂਕਾ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਨਾਂ (ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ+ਪੌਲਿਸ [ਨਗਰ]=ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਦਾ ਨਗਰ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ।¹⁸ ਇਹ ਛੇ ਹਨ, ਪਿਸਿਦੀਆ ਦਾ ਅੰਕਤੀਆ, ਲੁਸਤ੍ਰਾ, ਤ੍ਰੇਆਸ, ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ, ਕੁਰੰਥੁਸ ਅਤੇ ਤੋਲਮੇਇਸ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ।¹⁹ ਰੋਮ ਨੇ ਰੋਮੀ ਬਸਤੀਆਂ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਾਸ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨਾਲ ਉਸ ਪੂਰੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਰੋਮ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਲਗਦੀ ਸੀ।²⁰ ਰੋਮ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਭਿਅਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਜੋਲ ਸੀ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਯਹੂਦੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਭਵਨ ਸਨ (18:2; 28:17)। ਇਹਦੇ ਉਲਟ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਯਹੂਦੀ ਸਨ, ਜੇ ਹੈ ਵੀ ਸਨ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਸਿਨਾਗੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ।

²¹ ਪੌਲਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਰੋਮੀ ਬਸਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ; ਪਰ ਇਹ ਬਸਤੀਆਂ ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਯਹੂਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਭਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਨ।²² ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਦੀ ਕਲੀਸੀਆ ਹੀ ਉਹ ਮੰਡਲੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਪੌਲਸ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਫ਼ਿਕਰ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਦੇ ਨਾਂਅ ਪੌਲਸ ਦੀ ਪੱਤਰੀ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮ ਪੱਤਰ ਹੈ (ਫ਼ਿਲਿੱਪੀਆਂ 1:3-5; 4:1)।²³ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਭਵਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਸ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਲੋੜ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਯਹੂਦੀ ਹੈ ਵੀ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾਂ ਮਾਤਰ ਸੀ।²⁴ ਪੌਲਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦਿਆਂ, ਜੇ ਉਹ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਲੋਕ ਸੱਬਤ ਤੇ ਕਈ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ (ਜਿਵੇਂ ਲੁਸਤ੍ਰਾ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਭਵਨ ਨਹੀਂ ਸੀ) ਆਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ।²⁵ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਫ਼ਿਲਿੱਪੋ ਦੇ ਖੰਡਰਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਗੈਂਗਾਈਟਸ ਦਰਿਆ ਹੀ ਹੈ। ਸੇ ਅਸੀਂ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 16 ਵਿਚ ਇਸੇ ਦਰਿਆ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।²⁶ ਆਇਤ 13 ਦੀ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਦਰਿਆ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ।

²⁷ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਹ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਛੱਪਰ ਹੇਠਾਂ ਜਾਂ ਦਰਿਆ ਕੰਢੇ ਕਿਸੇ ਘਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ। ²⁸ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਆਇਤ 14 ਵਿਚ ਲੁਦੀਆ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਇਹੀ ਸੁਝਾਅ ਦੇਵੇਗੀ। ²⁹ਯਹੂਦੀ ਸਿੱਖਿਅਕ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿਖਾਉਣ ਸਮੇਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਸਨ (ਮੱਤੀ 5: 1)। ³⁰ਯਕੀਨਨ ਹੀ ਹਰ ਸੱਬਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦਰਿਆ ਕੰਢੇ ਖੁਦਾ ਦਾ ਖੌਫ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ ਖੁਦਾ ਲਈ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੌਲਸ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਲੋਕ ਫਿਲਿੱਪੋ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਣ।

³¹ਲੁਦੀਆ ਇਕ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਨਾਂਅ ਸੀ। ਖੁਆਤੀਰਾ ਲੁਦੀਆ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਜ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ³²ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੁਦੀਆ ਕਿਰਮਚੀ ਰੰਗ ਵੇਚਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਬਹੁਤੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਰਮਚੀ ਰੰਗ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵੇਚਦੀ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ ਤੇ ਖੁਆਤੀਰਾ ਕਿਰਮਚੀ ਕੱਪੜੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ। ³³ਹਾਂ, ਮਸੀਹੀ ਔਰਤਾਂ ਕਰੋਬਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਸੀਹੀ ਮਾਵਾਂ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ (ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ), ਪਰ ਬਾਈਬਲ ਮੁਤਾਬਕ ਜੇ ਉਹ ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਖੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਮਝ ਕੇ ਜਿਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇਣੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇਣ ਭਾਵ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਰੱਖਣ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ (ਤੀਤੁਸ 2: 4, 5)। ਕਹਾਉਤਾਂ 31: 10-31 ਵਿਚ ਪਤਵੰਤੀ ਇਸਤਰੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ³⁴ 'ਪੌਲਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ' ਵਾਲਾ ਨਕਸ਼ਾ ਵੇਖੋ। ³⁵ਕਈਆਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਹੈ ਕਿ ਲੁਦੀਆ ਤੁਰਕੀ ਲਾਲ ਨਾਂਅ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮਜੀਠ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਚੌਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਕੱਪੜੇ ਵੇਚਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਬਾਈਬਲ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੁਦੀਆ ਕਿਰਮਚੀ ਰੰਗ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵੇਚਦੀ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਸਿੱਪੀ ਚੌਂ ਨਿਕਲੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਕੱਪੜੇ, ਇਸ ਲਈ ਬਾਈਬਲ ਦੀ ਗੱਲ ਸਹੀ ਹੈ। ³⁶ਇਹ ਘਰ ਐਨਾ ਵੱਡਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ, ਉਹਦੇ ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ ਅਤੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਚਾਰ ਸੇਵਕ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਸਨ। ³⁷ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖੁਦਾ ਦਾ ਖੌਫ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ³⁸ਦੀਨਾਰ ਇਕ ਸਿੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕ ਆਮ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ³⁹ਯਹੂਦੀ ਲੋਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸੱਬਤ ਦੇ ਦਿਨ ਆਪਣੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਬੰਦ ਰੱਖਦੇ ਸਨ; ਲੁਦੀਆ ਨੇ ਵੀ ਇੰਜ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਕੇਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੁਦੀਆ ਦੇ ਨੌਕਰ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਕਾਨ ਖੋਲ੍ਹ ਰੱਖੀ ਹੋਵੇਗੀ) ਦਰਿਆ ਨੇੜੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਨ। ⁴⁰ਬੋਲ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਰਹੇ ਸਨ (ਆਇਤ 13), ਪਰ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰਾ ਪੌਲਸ ਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ (ਵੇਖੋ 14: 12)।

⁴¹ਕੈਲਵਿਨਵਾਦੀ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟ ਲਹਿਰ ਦੌਰਾਨ ਜੌਨ ਕੈਲਵਿਨ ਨਾਂਅ ਦੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਫਿਰਕੂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਕੈਲਵਿਨ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ। ⁴²ਇਸ ਨੂੰ 'ਮੈਰੂਸੀ ਗੁਨਾਹ' ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਮੁਤਾਬਕ ਪਾਪ ਮੀਰਾਸ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਬਾਈਬਲ ਦੀ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਵੇਖੋ ਹਿਜ਼ਕੀਏਲ 18: 20; ਮੱਤੀ 18: 3)। ⁴³ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 'ਸੁਣਦੀ ਸੀ' ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹ ਸੁਣ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਪੂਰਣ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਐਫ਼. ਐਫ਼. ਬਰੂਸ ਨੇ ਇਸ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 'ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ' ਕੀਤਾ ਹੈ। ⁴⁴ 15: 4 ਵਿਚ ਇਸੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ⁴⁵ 15: 12 ਵਿਚ ਵੀ ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 'ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੀਂ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਵਸੀਲੇ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਵੇਖੋ, ਜ਼ਬੂਰਾਂ ਦੀ ਪੋਥੀ 105: 41 ਜਿੱਥੇ ਖੁਦਾ ਨੇ 'ਚੱਟਾਨ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ' ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਉਹਨੇ ਮੂਸਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ (ਕੁਚ 17: 1-7)। ⁴⁶ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ 'ਉਹਦਾ ਮਨ ਖੋਲ੍ਹਿਆ' ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਦੀਆ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਬੰਦ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਦਾ ਮਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਅਸੱਬ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਰਕੇ ਬੰਦ ਸੀ। ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈਆਂ ਸਨ। ⁴⁷ਆਰ. ਸੀ. ਐਚ. ਲੈਂਸਕੀ, *ਦ ਇੰਟਰਪ੍ਰਿਟੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਦ ਐਕਟਸ ਆਫ਼ ਅਪੋਸਟਲਜ਼* (ਕੋਲੰਬਸ ਉਹਾਇਓ: ਦ ਵਾਰਟਬਰਗ ਪ੍ਰੈਸ, 1944), 658. ⁴⁸ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਸੀਲਾਸ, ਲੂਕਾ ਜਾਂ ਤਿਮੋਥਿਉਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪੌਲਸ ਬਪਤਿਸਮਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 1: 14-17)। ⁴⁹ਸਾਡੇ ਟੁੱਟ ਗਈਡ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਵਾਜ਼ ਸਾਰਿਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰਾ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ⁵⁰ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਕਿ ਉਹ ਵਿਆਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਸੀ।

⁵¹ਟਰੱਬ ਫਾਰ ਟੁਡੇ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਤਾਬ 'ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ, 1' ਦੀ ਅਰਥਾਵਲੀ ਵਿਚ ਵੇਖੋ 'ਕਲੀਸੀਆ'।